

OLIV TA'LIMDA PEDAGOGIK KOUCHING ASOSIDA BO'LAJAK BOSHLANG'ICH SINF O'QITUVCHILARINING KASBIY KOMPETENSIYASINI RIVOJLANTIRISH

Akramova Zuxra Botir qizi

Jizzax davlat pedagogika universiteti Tayanch doktoranti,

E-mail: fotimazuxra0@gmail.com

<https://orcid.org/0009-0001-0320-7766>

<https://doi.org/10.5281/zenodo.18974749>

Annotatsiya. Ushbu maqolada oliy ta'lim sharoitida pedagogik kouching yondashuvi asosida bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining kasbiy kompetensiyasini rivojlantirishning konseptual asoslari, amaliy mexanizmlari va baholash vositalari yoritilgan. Tadqiqot kompetensiyaviy yondashuv, refleksiv ta'lim, hamkorlikda o'rganish hamda kouchingning strukturalangan modellariga tayangan holda ishlab chiqilgan. Metodik yechim sifatida “kouching sessiyasi, microteaching, rubrika/chek-list, peer-feedback, reflektiv kundalik” integratsiyalashgan modeli taklif etilgan.

Kalit so'zlar: pedagogik kouching, kasbiy kompetensiya, refleksiya, microteaching, rubrika, peer-feedback, formativ baholash.

Аннотация. В данной статье раскрываются концептуальные основы, практические механизмы и инструменты оценивания развития профессиональной компетентности будущих учителей начальных классов на основе педагогического коучинга в условиях высшего образования. Исследование разработано с опорой на компетентностный подход, рефлексивное обучение, совместное обучение, а также структурированные модели коучинга. В качестве методического решения предложена интегрированная модель, включающая «коучинговую сессию, microteaching, рубрику/чек-лист, peer-feedback и рефлексивный дневник».

Ключевые слова: педагогический коучинг, профессиональная компетентность, рефлексия, microteaching, рубрика, peer-feedback, формативное оценивание.

Abstract. This article presents the conceptual foundations, practical mechanisms, and assessment tools for developing the professional competence of prospective primary school teachers through pedagogical coaching in higher education. The study is grounded in the competency-based approach, reflective learning, collaborative learning, and structured coaching models. As a methodological solution, an integrated model is proposed that includes “a coaching session, microteaching, a rubric/checklist, peer feedback, and reflective journaling.”

Keywords: pedagogical coaching, professional competence, reflection, microteaching, rubric, peer feedback, formative assessment.

Oliy ta'limda pedagog kadrlar tayyorlashning zamonaviy talabi bo'lajak o'qituvchining faqat nazariy bilimga ega bo'lishi bilan cheklanmaydi. Bugungi kunda u real sinf vaziyatlarida mustaqil qaror qabul qila olishi, o'quv jarayonini loyihalashi, baholashi va tahlil qilishi, inson bilan samarali muloqot o'rnatishi, hamkorlikni boshqarishi hamda o'z amaliyotini refleksiya orqali uzluksiz takomillashtirib borishi lozim [1; 2]. Boshlang'ich ta'lim bosqichi o'quvchining keyingi ta'lim muvaffaqiyatlariga poydevor bo'lgani sababli boshlang'ich sinf o'qituvchisining kasbiy kompetensiyasi pedagogika tizimida markaziy masalalardan biri sifatida qaraladi [2; 3].

Mazkur ehtiyoj fonida pedagogik kouching yondashuvi bo'lajak o'qituvchini “tayyor ko'rsatma”ga bog'lab qo'yishdan ko'ra, unda maqsad qo'yish, o'z resurslarini aniqlash, muammolarni tahlil qilish, variantlarni ishlab chiqish va mas'uliyatli harakat rejasini tuzish ko'nikmalarini rivojlantiradigan samarali pedagogik texnologiya sifatida e'tirof etiladi [4; 5]. Kouchingning ta'limdagi mohiyati shundaki, u insonni faol subyekt sifatida ko'radi va refleksiyani “men nima qilaman?”, “nega shunday qilaman?”, “qanday dalil bor?”, “qaysi variant samaraliroq?”, “qanday o'chayman?” kabi savollar orqali tizimlashtiradi [5; 6]. Bu yondashuv bo'lajak o'qituvchi kasbiy kompetensiyasining muhim komponenti bo'lgan refleksiv kompetensiyani amaliy jarayonning o'zida rivojlantiradi [7].

Biroq kouchingning o'zi yakka holda yetarli emas. U amaliy mashq (microteaching), mezonli baholash (rubrika), tengdoshlar fikr-mulohazasi (peer-feedback) hamda reflektiv kundalik bilan integratsiyalashganda ta'sir kuchi ortadi [8–10]. Xususan, microteaching bo'lajak o'qituvchiga qisqa dars fragmentini sinab ko'rish, video/kuzatuv dalillari asosida tahlil qilish va takomillashtirilgan variantni qayta namoyish etish imkonini beradi [9; 10]. Rubrika baholashni shaxsiy taassurotdan

“Ilmiy tadqiqotlarni amaliyotga joriy qilishning muammo va yechimlari” mavzusidagi onlayn xalqaro ilmiy-amaliy anjuman materiallar to‘plami. NamDU - 2026-yil 20-21-fevral

mezonli dalilga ko‘chiradi [11], peer-feedback esa professional hamkorlik, mulohaza madaniyati va o‘z-o‘zini boshqarish kompetensiyasini kuchaytiradi [12].

Kasbiy kompetensiya pedagogikada o‘qituvchining kasbiy vazifalarni samarali bajarishiga xizmat qiladigan bilim, ko‘nikma, munosabat (qadriyat), shaxsiy sifatlar va tajribalar integratsiyasi sifatida talqin qilinadi [2; 3]. Kompetensiyaviy yondashuv “nimani biladi?”dan ko‘ra “nima qila oladi?” savolini markazga chiqaradi [2]. Shu sababli bo‘lajak boshlang‘ich sinf o‘qituvchisi kompetensiyasi bir nechta o‘zaro bog‘liq komponentlarda namoyon bo‘ladi: metodik-didaktik kompetensiya (darsni loyihalash, maqsad va natijani o‘lchash, metod tanlash) [2; 11], dars tahlili va refleksiya kompetensiyasi (kuchli/zaif tomonlarni dalil asosida ko‘ra olish, takomillashtirish rejasini tuzish) [7; 11], kommunikativ kompetensiya (o‘quvchi, ota-ona, hamkasb bilan samarali muloqot) [12], sinfni boshqarish kompetensiyasi (vaqt, tartib, motivatsiya, inkluziv muhit) [3; 8] hamda baholash kompetensiyasi (formativ va summativ baholash, mezonli yondashuv, feedback berish) [11; 13]. Ta‘lim natijasini aynan “kuzatiladigan indikatorlar” orqali ko‘rsatish zarur: maqsad aniq va o‘lchanadi; savollar tahliliy; baholash mezonlari ochiq; refleksiya dalilga tayangan va hokazo [11; 13].

Pedagogik kouching o‘qitish jarayonida o‘rganuvchining o‘z maqsadini aniqlashi, mavjud holatni tahlil qilishi, muqobil variantlarni ko‘rib chiqishi va mas‘uliyatli harakat rejasini qabul qilishi orqali rivojlanishga erishishini qo‘llab-quvvatlovchi hamkorlikka asoslangan yondashuvdir [4; 5]. Kouchingda murabbiy ko‘proq yo‘l ko‘rsatuvchi savollar orqali ishlaydi, bu esa insonning mustaqil fikrlashini hamda refleksiyasini kuchaytiradi [5; 6]. Amaliyotda keng qo‘llanadigan GROW (Goal–Reality–Options–Will) modeli kouching sessiyasini strukturalashga xizmat qiladi: maqsadni aniq belgilash, real holatni dalil bilan ko‘rish, variantlarni ishlab chiqish va irodaviy qaror–reja tuzish [5]. O‘qituvchi tayyorlashda GROW modeli dars tahlili bilan bog‘lanadi: “Bugun darsda nimani yaxshilamoqchisiz?”, “Qaysi dalil buning amalga oshganini ko‘rsatadi?”, “Qaysi usul ishladi/ishlamadi?”, “Keyingi darsda nima qilasiz?” [6; 7].

Kouchingni amaliy natijaga olib chiqadigan kuchli platforma microteaching texnologiyasidir. Microteaching o‘qituvchilik ko‘nikmalarini qisqa dars fragmentlari orqali mashq qilish, kuzatish va tahlil qilishga imkon beradigan yondashuv bo‘lib, bo‘lajak o‘qituvchi uchun “xatoni xavfsiz muhitda ko‘rish” va “takroriy sinov orqali o‘shish” imkonini beradi [9; 10]. Video tahlil bilan qo‘llanganda refleksiya subyektiv taassurotdan ko‘ra dalilga tayanadi [7; 10]. Refleksiv amaliyot esa professional rivojlanishning ichki mexanizmi sifatida namoyon bo‘ladi: talaba amaliyotini tahlil qiladi, nazariy tushunchalarni qayta ko‘rib chiqadi va keyingi harakatini rejalashtiradi [7]. Shu ma‘noda kouching refleksiv amaliyotni tizimlashtiruvchi “savollar va maqsadlar platformasi” bo‘lib xizmat qiladi [6; 7].

Taklif etilayotgan integratsiyalashgan model oliy ta‘limda 8–12 haftalik modul doirasida amalga oshiriladi. Birinchi haftada diagnostika bosqichi tashkil etilib, “boshlang‘ich kompetensiya profili” (self-assessment, rubrika bo‘yicha trener bahosi) aniqlanadi va boshlang‘ich microteaching (7–10 daqiqa) video dalil bilan qayd etiladi [10; 11]. Keyingi haftalarda intervensiya bosqichida har hafta muntazam sikl qo‘llanadi: kouching sessiyasi — microteaching — rubrika tahlili — peer-feedback — reflektiv kundalik [5; 9–12]. Yakuniy bosqichda takomillashtirilgan microteaching, post-baho va portfel (dars rejasi, rubrika varaqalari, refleksiya, feedback protokollari) asosida natijalar umumlashtiriladi [11; 12]. Kichik guruh (6–10 nafar) formati kouching va peer-feedbackning samaradorligini oshiradi [12].

Modelning baholash instrumentlari sifatida kompetensiya rubrikasi (6–8 mezon, 3 yoki 4 daraja) [11], mikro-dars uchun chek-list (tezkor indikatorlar) [10; 11], peer-feedback protokoli (“Kuchli jihat — Dalil — Taklif”) [12; 13] hamda reflektiv kundalik (haftalik maqsad–dalil–qiyinchilik–variant–keyingi qadam) [6; 7] tavsiya etiladi. Empirik tadqiqotga qo‘shilganda rubrika ballari “oldin–keyin” taqqoslanib, portfel va so‘rovnoma/intervyu ma‘lumotlari kontent-tahlil qilinadi [11; 12].

Ushbu integratsiyalashgan model bo‘yicha kutiladigan natijalar quyidagi yo‘nalishlarda namoyon bo‘ladi. Birinchidan, darsni rejalash kompetensiyasi kuchayadi: kouching sessiyalarida talabalar maqsadni umumiy ifodalardan aniq o‘lchanadigan natijaga aylantirishga o‘rganadi [5; 11], dars bosqichlari natijaga xizmat qiladigan dizaynga asoslanadi [11]. Ikkinchidan, dars tahlili kompetensiyasi dalilga tayangan refleksiya orqali rivojlanadi: microteaching, video dalil va rubrika tahlili darsni “taassurot” emas, mezon va dalil bilan tekshirish imkonini beradi [10; 11], kouching savollari esa tahlilni aniq takomillashtirish rejasiga olib keladi [5; 6]. Uchinchidan, kommunikativ kompetensiya kuchayadi: kouching savol berish va faol tinglash ko‘nikmalarini rivojlantirib, bu ko‘nikmalar dars jarayoniga transfer bo‘ladi [6]; natijada reproduktiv savollar kamayib, tahliliy savollar ulushi ortishi kutiladi [13; 14]. To‘rtinchidan, baholash kompetensiyasi tizimlashadi: rubrika

“Ilmiy tadqiqotlarni amaliyotga joriy qilishning muammo va yechimlari” mavzusidagi onlayn xalqaro ilmiy-amaliy anjuman materiallar to‘plami. NamDU - 2026-yil 20-21-fevral

va chek-listlar baholashni “bahoga qo‘yish”dan “o‘rganishni boshqarish”ga o‘tkazadi [11; 13], peer-feedback esa aniq dalilga tayangan feedback madaniyatini shakllantiradi [12; 13]. Beshinchidan, reflektiv kundalik va portfel professional o‘shishni ko‘rinadigan qiladi: haftalik maqsad, dalil, o‘shish reja va keyingi mikro-darsdagi o‘zgarish ketma-ketligi professional o‘zini boshqarish kompetensiyasini mustahkamlaydi [7; 11; 12].

1-jadval.

Integratsiyalashgan model komponentlari va rivojlantiriladigan kompetensiyalar

Komponent	Asosiy vazifa	Rivojlanadigan kompetensiya
Kouching sessiyasi (GROW)	maqsad–dalil–variant–reja	refleksiya, rejalash, kommunikatsiya
Microteaching	amaliy sinov	metodik, sinf boshqaruvi
Video/kuzatuv dalili	obyektiv tahlil	dars tahlili, refleksiya
Rubrika/chek-list	mezonli baholash	baholash kompetensiyasi
Peer-feedback protokoli	hamkorlikdagi mulohaza	kommunikativ, hamkorlik
Reflektiv kundalik/portfel	o‘shishni hujjatlashtirish	professional o‘zini boshqarish

Modelning metodik qiymati shundaki, u bo‘lajak o‘qituvchini o‘z kasbiy qarorlari uchun mas’ul subyekt sifatida shakllantiradi [5; 6]. Biroq joriy etishda vaqt resursi, guruhlar ko‘pligi, video tahlil uchun texnik sharoit hamda trenerlarning kouching kompetensiyasi kabi omillar inobatga olinishi lozim [10; 12]. Shu bilan birga, modelni dastlab pilot tarzda joriy etib, monitoring va rubrika natijalari asosida bosqichma-bosqich kengaytirish mumkin [12].

Xulosa qilib aytganda, pedagogik kouching oliy ta’limda bo‘lajak boshlang‘ich sinf o‘qituvchilarining kasbiy kompetensiyasini rivojlantirishda samarali didaktik resurs bo‘lib, u maqsad qo‘yish, refleksiya, metodik asoslash, baholash va kommunikatsiya kompetensiyalarini bosqichma-bosqich mustahkamlaydi. Kouching microteaching, rubrika, peer-feedback va reflektiv kundalik bilan integratsiyalashganda kompetensiyalarni rivojlantirish va diagnostika qilishning yagona tizimi shakllanadi. Natijada bo‘lajak o‘qituvchi o‘z kasbiy o‘shishini dalilga tayangan holda boshqarishga o‘rganadi, bu esa amaliyotga tayyorgarlik sifatini oshiradi.

Foydalingan adabiyotlar:

1. O‘zbekiston Respublikasi Ta’lim to‘g‘risida (O‘RQ-637-son). — 2020.
2. Organisation for Economic Co-operation and Development. TALIS 2018 results (Volume I): Teachers and school leaders as lifelong learners. — 2019. — doi:10.1787/1d0bc92a-en
3. United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization. Teacher policy development guide. — 2019. — UNESCO.
4. Knight J. Instructional coaching: A partnership approach to improving instruction. — Corwin Press, 2007.
5. Whitmore J. Coaching for performance: The principles and practice of coaching and leadership. — 5th ed. — Nicholas Brealey Publishing, 2017.
6. Schön D. A. The reflective practitioner: How professionals think in action. — Basic Books, 1983.
7. Kolb D. A. Experiential learning: Experience as the source of learning and development. — Prentice Hall, 1984.
8. Hattie J. Visible learning: A synthesis of over 800 meta-analyses relating to achievement. — Routledge, 2009.
9. Nicol D. J., Macfarlane-Dick D. Formative assessment and self-regulated learning: A model and seven principles of good feedback practice // Studies in Higher Education. — 2006. — Vol. 31(2). — P. 199–218. — doi:10.1080/03075070600572090
10. Black P., Wiliam D. Assessment and classroom learning // Assessment in Education: Principles, Policy & Practice. — 1998. — Vol. 5(1). — P. 7–74. — doi:10.1080/0969595980050102
11. Topping K. J. Peer assessment between students in colleges and universities // Review of Educational Research. — 1998. — Vol. 68(3). — P. 249–276. — doi:10.3102/00346543068003249
12. Shulman L. S. Those who understand: Knowledge growth in teaching // Educational Researcher. — 1986. — Vol. 15(2). — P. 4–14. — doi:10.3102/0013189X015002004
13. Vygotsky L. S. Mind in society: The development of higher psychological processes / M. Cole, V. John-Steiner, S. Scribner, E. Souberman (Eds.). — Harvard University Press, 1978.
14. Bandura A. Self-efficacy: The exercise of control. — W. H. Freeman, 1997.